

РЕАЛІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПІДХОДУ В ШКІЛЬНОМУ ПІДРУЧНИКУ «ВСТУП ДО ІСТОРІЇ» ДЛЯ 5 КЛАСУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

*Мороз Ірина
наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Реалізація дослідницького підходу в шкільному підручнику «Вступ до історії» для 5 класу закладів загальної середньої освіти

Автори:

*Мороз Петро Володимирович –
кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник відділу
суспільствознавчої освіти Інституту
педагогіки НАПН України*

*Мороз Ірина Володимирівна –
науковий співробітник відділу
суспільствознавчої освіти Інституту
педагогіки НАПН України*

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Дослідницька діяльність – це вид навчальної діяльності, який ґрунтується на певній самостійності учнів у розв'язанні творчого (дослідницького) завдання із завчасно невідомим рішенням і спрямований на відкриття учнем суб'єктивно нових знань і способів дій.

Дослідницький підхід має ґрунтуватися на опрацюванні в процесі навчання історії різноманітних джерел інформації.

РЕАЛІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПІДХОДУ В ПІДРУЧНИКУ

Содержание

«Тоді був невеселий, заснука. А ще відбирала владу ті, що виростили людей... Забирали зерно, продукти, дивилися по гаражах, які сім'я — з'їдали або вичинали. Прокладали щоденно. Відок від них ковали, занекупали. Але сказати було неможливо. Вони шукали їх в шматочках, переносиливати геть уся. Люди їли, що було: в полі марили картоплю, мисили, котли, лисові листки, коріньці, ягоди, гриби, цибулю, картоплю, відрастали від калини, як підлімали або їли сирими. Влі галузлили. Душе багате вмирало людей, щилини (сміли). Ховали їх погруді каменем. На них не мали ні крестів, ні пам'яток, ні владу ті, що зостався катили. В їх смерті в явилу люди владі».

— Станіслав Іванович Заріцький, 1923 р. н.,
село Василівка Житомирської обл.

Група 4. Національний музей «Меморіал пам'яті жертв Голодомору в Україні» (м. Київ)

Завдання: На основі тексту віршувника та ілюстрацій підготуйте відповідь на запитання: Як події Голодомору відображені в експонатах та пам'ятках Національного музею «Меморіал пам'яті жертв Голодомору в Україні»? Які події викликають у вас експонати та пам'ятки музею?

A. Структура антенн при вступі та вільній побудові координат

A. Структурна композиція
в Лівенку з корисними

118

Group 4

Елементи дослідницького навчання в підручнику:

- проблемна подача матеріалу;
- розвиток навичок формулювання припущень, гіпотез;
- формування вміння роботи з різноманітними джерелами інформації - навчальний матеріал, історичні джерела, історичні пам'ятки;
- сприяння розвитку в учнів здатності займати дослідницьку позицію;
- орієнтація навчального процесу на отримання певного освітнього результату учнями.

Міні-проект «Історичними стежками рідного краю».

Реалізація дослідницького підходу через практичні заняття та роботи

Під час практичних занять учні виконують пізнавальні і дослідницькі завдання. Основна мета таких завдань - формування предметних компетентностей, дослідницького типу мислення, практичних умінь і навичок здобуття суб'єктивно нових знань з історії. Їх виконання передбачає використання учнями різноманітних джерел інформації - текстові, візуальні, довідкові матеріали, запитання і завдання, Інтернет-ресурси, фонди музеїв, місцеві історичні пам'ятки та ін.

www.elsevier.com/locate/jmb

[illegible]

4. Э. ЭПОХИ СОВЕТСКОЙ ИСТОРИИ

<p>5. Як має виглядати зміст?</p>	<p>Зміст має бути повним, але не надмірно розгорнутим. Він повинен бути зрозумілим, логічним, аргументованим, а також цікавим.</p>
<p>6. Як має виглядати форма?</p>	<p>Форма має бути зрозумілою, логічною, аргументованою, а також цікавою.</p>

Trachylepis sapientum, and most were represented by only 10–20 specimens. *Artemisia*, *Cyperus* sp., *Bombax* sp., *Halimolobos* sp., *Baccharis confertifolia* and integrated some specimens were identified easily.

2. *Haemaphysalis pullens* (Oudantovici) more important locally.

© 2005 Blackwell Publishing Ltd

Свій час провів, як і багато інших, у військовій школі підпоручачого військового флоту. Дописувати, що в той роки в нього було, не буду. Лише додам, що в той час, доживши до с. 178.

Будут ли эти изменения стимулировать развитие отрасли, при этом не нанося вреда окружающей среде? Ответить на этот вопрос предстоит специалистам.

1. Висновки мають бути змістові, ґрунтовні в межах встановленої.
Написати не менше ніж у двохсотслівній формі.
2. Висновки повинні відповідати як догматичним, так і змістовим.
3. При написанні виступати, не використовувати, зайвих слів.
При написанні не допускати помилок у написанні.
- Після закінчення усього робота оформити, у звітній формі,
якщо це буде необхідно на певну уроч. Ще оформити на
звітній формі, якщо це буде необхідно на певну уроч.

Marathon gas separator runs

Достоинства этого метода можно резюмировать так:

Классика — это классический стиль, который не выходит из моды. Он характеризуется строгими линиями, качественными материалами и универсальностью. Классика подходит для тех, кто ценит надежность и долговечность. В классическом стиле можно найти как строгие, так и более мягкие варианты, что делает его популярным среди людей разных возрастов и вкусов.

Применяя эти принципы, люди преобразуют в душе-телесные процессы умовы — в Сакральном Мифическом смысле — и находят в них то, что им нужно. Но для этого им надо...

* Average reported percentage of average
 respondents selected for the National Survey

© 2004 Blackwell Publishing Ltd, *Journal of Internal Medicine* 255: 105–112

20

Женка американского агелая в тощ не оперившихся птенцов, абу-только что вылетевшего из яйца самца. Внизу — самец-агелей перед началом песни с поднятой, опущенной на крыло головой. Оранжево-красная окраска головы и шеи самца, упрямой и агрессивный характер. В фотоснимке. В том же месте находится самка, окрашенная в более темные тона.

В настоящее время наиболее популярным (более 10 тысяч штук) является модель «Самсон» — она имеет наиболее совершенную конструкцию и комплектацию. Включается в электрическую сеть напрямую через блок автоматического управления — устройство, имеющее датчики температуры, давления, вибрации, обрыва цепи питания и т.д. Однако, обрыв цепи питания не является проблемой, поскольку в этом случае блок управления автоматически отключит блок питания, и процессор не будет работать. В «Самсоне» блок питания имеет мощность 5 В 10 А, до 0,5 А.

4. **Знак**
 Организации, выпускающей
 эту книгу (издание)
 (издание)

100

Диференціація завдань в підручнику

3. Практична робота «Історико-географічні регіони на карті України»

Працюємо у парі

1. Уважно проаналізуйте карту «Історико-географічні регіони України». Висловіть свої історико-географічні регіони, де ви проживаєте. Покажіть на контурній карті його розташування.
2. Покажіть на контурній карті два-три регіони (на вибірку) міста або сіл, які ви відвідали чи бачили відео.
3. Обміняйтеся історіями, створіть на карті контурних карток. Обміняйтеся об'єктами роботи. Поділіться враженнями від проблемної роботи.

Перевірте засвоєне на уроці

ВІДПОВІДЬ Що таке історико-географічний регіон?

РОЗУМІЮ	ВІДПОВІДЬ	ВИСЛОВЛЮ ДУМКУ
1. Які історико-географічні регіони зазначені на карті України та чому вони різняться?	Здійняти візуальну роботу на карті. Націоналістичну архітектуру і культуру України або іншого країни.	1. Пояснити, чому історико-географічний регіон не об'єднується з мовою сучасних адміністративних областей. Своєю думкою обговорити.
2. Які чинники впливають на формування історико-географічних регіонів?	Висловити свою думку. Обмінятися думками з партнером. Що впливає на формування історико-географічного регіону? Що впливає на його розвиток?	2. Висловити свою думку, чому історико-географічний регіон має унікальний характер.

ЗВ'ЯЗОК ІЗ СЬОГОДЕННЯМ

Спробуйте з'ясувати, як природні умови історико-географічного регіону, на території якого ви проживаєте, впливають на його історію, культуру та сучасний розвиток.

Додатковий матеріал

61

Методичний апарат дає можливість вчителю диференціювати роботу з учнями.

В підручнику є завдання як для індивідуальної роботи, так і для роботи в парах та групах.

Зверніть увагу на диференціацію завдань наприкінці кожного параграфу. Завдання в рубриках «Знаю», «Вмію», «Розумію» спрямовані на досягнення результатів навчально-пізнавальної діяльності, що зазначені в навчальній програмі; в рубриці «Висловлю думку» - на розвиток критичного мислення.

Завдання в рубриці «Зв'язок з сьогоденням» допоможуть пов'язати навчальний матеріал з сучасністю та орієнтують учнів до застосування знань і вмінь у повсякденному житті.

Ілюстративному матеріалу відведено вагому роль у реалізації провідних функцій підручника

Інформаційна та мотиваційна функція

ПОКАЖИК ПАМ'ЯТОК, ПАМ'ЯТНИКІВ

ТА ІСТОРИЧНИХ ДІЯЧІВ

Ілюстративний матеріал та текст підручника

Експозиція «Поділля» Національного музею народної архітектури та побуту України. На фото — хата з с. Пулі Чортківського району Вінницької області (1842 р.) та церква з с. Зелене Ізяславського району Тернопільської області (1817 р.)

Дізнавшись про особливості розвитку кожного регіону жовтня в музеях народної архітектури та побуту, музеях і центрах народного мистецтва, етнографічних музеях, музеях стародавнього побуту і народних ремесел. Відвідавши їх, ви зможете побачити типи жителів, їхні начиння, знаряддя праці, одяг, твори народно-го мистецтва того чи іншого регіону в різні часи.

Найбільше пам'яток про життя та побут населення України зберігається в Національному музеї народної архітектури та побуту України (розташований у селі Паросіві на південній околиці Києва) та Національному історико-етнографічному заповіднику «Перемога» (Переміслав-Хмельницький, Київська обл.).

Також радимо подорожувати Україною, відвідувати музеї, де співробітники дадуть вам цінну інформацію про свій край, його історію та особливості.

Традиційні костюми Східного Поділля (Київщина) та Східного Поділля (Київщина)

Працюємо у парі

Розділіть ілюстрації, присвячені українському селу XIX — початку XX ст., та порівняйте їх з текстом підручника. Визначте особливості побудови українського села у цей період.

Вітряк з с. Турків (Київщина) та Воскресенська церква в с. Іллії (Київщина). Національний музей народної архітектури та побуту України

Осередком типу традиційного сільського житла в Україні була хата. У різних регіонах були свої особливості в будівництві та оздобленні хат. Переважаючі за матеріалом, білім, зовнішнім виглядом, будівлі під солом'яним чи очеретяним дахом. Хати північної частини України і Карпатських гір були дерев'яними та мали відкриті стіни.

Хата кінця XIX ст. в с. Шибаничів Київської області. Вигляд зовні та всередині. Національний музей народної архітектури та побуту України

Завдання на аналіз ілюстративного матеріалу як джерела інформації.

Працюємо у парі

Складіть розповідь про особливості підводної археології на ілюстраціях підручника.

3. Де зберігаються речові пам'ятки історії?

Речові пам'ятки історії, зокрема знахідки археологами, зберігають у музеях. Давайте спробуємо розгадати, які види музеїв бувають і в чому полягають особливості їхньої діяльності.

Музеї поділяються на історичні, краєзнавчі, природничі, літературні, меморіальні, мистецькі, етнографічні, технічні. Є також історико-культурні заповідники, музей-заповідники, музеї просто неба, меморіальні музеї-садиби, музеї історії техніки, музеї війни, музеї-аптеки. Музеї також діють при багатьох установах та навчальних закладах.

Загальноісторичні музеї збирають, зберігають, вивчають і виставляють для огляду матеріали про розвиток суспільства в різні історичні періоди, визначні історичні події, а також знаряддя праці, пам'ятки побуту та культури. Найбільшим таким музеєм у нашій країні є Національний музей історії України. У цьому зберігається понад 500 тисяч експонатів, які розповідають про історію України з найдавніших часів до сьогодення. Фізико Національного музею історії України є Музей історичних колекцій, де експонуються

Запам'ятайте

Музей — установа, в якій зберігають, досліджують і виставляють для огляду різноманітні пам'ятки історії, літератури, природи тощо.

Обговоріть у класі

Розгляньте картини відомих художників на історичну тематику. Що на них зображено (господарська діяльність, історична подія, історична особа тощо)? Як відображена на них територія кошта в картині?

1. Микола Іванов. В'їзд Богдана Хмельницького до Києва
2. Микола Пимоненко. Життя в Україні
3. Сергій Васильович. Коши-сирники з шортландом
4. Наталя Павлушенко. Петлюха Петро Коваленко-Савицький
5. Наталя Павлушенко. Остання Іван Сіро

Досліджуємо історію

139

Джерело до вивчення історії

69

Ілюстративний матеріал як самостійне джерело інформації

В Україні головним спеціалізованим центром зберігання фотографій, кінофільмів, відеофільмів, грамофонних пластинок, магнітних касет є Центральний державний кінофотофоноархів України ім. Г.С. Пшеничного у місті Києві.

➤ Центральний державний кінофотофоноархів України ім. Г.С. Пшеничного

2. Як аналізувати фотографію?

Фотографія фіксує різноманітні аспекти людського життя: поселення, побут, моду, виробничі процеси, розваги, дозвілля, різноманітні історичні події тощо. Таким чином, фотографія стала хронологією суспільного та буденного життя як людства загалом, так і конкретної людини.

Фотографія є цінним історичним джерелом, оскільки на ній фіксується інформація, зберігається та переноситься в часі та просторі. Вона немов зупиняє час, фіксує миттєвості подій, явищ, об'єктів. Досліджуючи фотографії, можна отримати інформацію про історичні події, авіації, культурне та політичне життя відповідного історичного періоду. Тому важливо опанувати алгоритм аналізу фотоджерел.

Запам'ятайте

Алгоритм (послідовність кроків) дослідження фотоджерел:

1. Уважно розгляньте світлину. Опишіть, що ви бачите на ній.
2. Коли був зроблений знімок (рік, пора року, подія)?
3. Опишіть осіб, зображених на фотографії, а також їхні дії.
4. Які об'єкти (предмети, речі, споруди тощо) зображені на фото?
5. Яку нову інформацію ви отримали, розглядаючи та аналізуючи це фото? У чому цінність фотографії для історика?

Практична робота

«Інформація про минуле з візуальних джерел»

Об'єднайтеся у групи

Спільно проведіть дослідження фотографій з певної тематики (можливо досліджувати кілька груп) відповідно до алгоритму їх аналізу. Виконайте додаткові завдання для кожної з груп. Результати вашого дослідження представте однокурсникам.

Група 1. «Українське село початку XX століття»

Як на фотографіях відображено життя українського села на початку XX ст.? Опишіть одні з знаряддя праці тогочасних селян.

Значну увагу приділено формуванню вміння працювати з історичними та контурними картами

§ 6. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ НА ІСТОРИЧНИХ КАРТАХ

1. Як користуватися історичною картою?

Поміркуйте

На основі тексту визначте, яких правил варто дотримуватися під час роботи з історичною картою.

Запам'ятайте

Легенда історичної карти — це перелік використаних на карті умовних позначок, символів і пояснень до них, які дозволяють відобразити від історичних подій чи особливостей розвитку країни (регіону) в певний історичний час.

Для того щоб отримати необхідну інформацію з карти, потрібно знати з якою прикладати. Під час роботи з картою як джерелом інформації, варто дотримуватися таких правил:

1. Прочитайте назву карти. Воно завжди вказує на історичний час та історичний простір. Наприклад, «Світ напередодні Другої світової війни», «Європа у XV ст.», «Виконання та становлення Русі-України IX–XI ст.» тощо.

2. Знайдіть і уважно вивчіть легенду карти, яка містить умовні позначки, використані для відображення історичних подій чи особливостей розвитку території. Найчастіше її розміщують в одному з кутів карти.

Зазначив на історичних картах наведуть такі умовні позначення:

➤ Щоб відобразити спрямування руху різних учасників подій (пересування в просторі народів, війська), використовують стрілки різної форми і кольору.

➤ Міста важливих битв позначають спеціальною зброєю (меч, списи, списи тощо).

➤ Міста позначають кружечками або квадратиками, а великі поселення — кружечками малого розміру чи зразком.

➤ Щоб позначити кордони держав та інші межі, використовують різноманітні лінії (суцільні, пунктирні, штриховані тощо).

Річка

48

Тема 2

3. Як працювати з контурною картою?

Контурна карта — це особливий вид карт, на яких нанесені тільки контури країн та територій, основні географічні об'єкти (річки, моря, гори, міста розташовані місця). Вони призначені для виконання навчальних завдань шляхом нанесення потрібних умовних позначень та назв об'єктів на основу карти в процесі вивчення історичних подій. У легенді карти мають бути відображені всі нанесені умовні позначення та вказано, що означає з них означення.

➤ контурна карта «Територіально-адміністративний устрій України»

Робота з контурними картами дає результат лише в тому разі, якщо дотримуватися певних правил. Оформлення контурної карти вимагає також уважності, охайності й точності.

Для роботи на контурній карті використовуйте прості й кольорові олівці. Не можна робити позначки фарбами, фломастерами та маркерами. Підписи назв територій, країн, населених пунктів варто робити друкованими літерами.

56

Тема 2

Картам відведено вагому роль у реалізації провідних функцій підручника.

Група 1. Карта «Київська держава за часів Ярослава Мудрого (1019–1054 рр.)»

1. Який історичний період відображено на цій карті? 2. Опишіть територіальні межі Київської держави за часів Ярослава Мудрого. Використайте при цьому назви річок, морів та гір. Вкажіть назви сусідніх держав та племен. 3. Назвіть столицю Київської держави. 4. Яку ще додаткову інформацію можна отримати з цієї карти?

2. Які історико-географічні регіони є на теренах України?

Поділ України на історичні регіони має умовний характер. Історико-географічні регіони, на відміну від сучасних адміністративних областей, не мають чітких меж і територіально не збігаються з ними. Це зумовлено тим, що протягом історії кордони таких регіонів змінювалися; деякі з них у різний час входили до складу різних держав.

У вчених немає єдиної думки, щодо кількості та назв історико-географічних регіонів на теренах України. Втім, більшість із них вирізняють такі: Середня Наддніпрянина, Полісся, Волинь, Поділля, Галичина, Закарпаття, Буковина, Північ, Бессарабія (Шадина), Таврія, Причорномор'я, Бугдан, Золотова, Донщина, Слобожанщина і Сіверщина.

Запам'ятайте

Історико-географічний регіон — територія, яка на історичному рівні та з оглядом на її географічну дію, традиції, адміністративні, економічні, культурні та інші особливості.

Обговоріть у класі

Порівняйте карту «Історико-географічні регіони України» та адміністративну карту України (розміщена на форзаці підручника). Що в них є спільного, а що — відмінного?

59